

Příloha č. 1 - Otázky k rozhovoru

Demografické otázky: viz přehledová tabulka č. 1 (Přehled respondentů výzkumného šetření)

1. Jakou pracovní pozici na škole zastáváte?
2. Jaká je délka Vaší pedagogické praxe?
3. Na kterém stupni základní školy pracujete? V jaké třídě působíte?
4. Jaký předmět vyučujete? Jaká je Vaše aprobace?

Základní otázky rozhovoru:

1.VO

1. Co si představujete pod pojmem sociální znevýhodnění? Jak byste popsal/a sociálně znevýhodněného žáka?
2. S jakými projevy sociálního znevýhodnění u romských žáků se při své práci setkáváte?
3. Které problémy ve vzdělávání sociálně znevýhodněných romských žáků řešíte nejčastěji?

2.VO a 3.VO

4. Jaké metody či možnosti podpory ke zmírnění sociálního znevýhodnění ve vzdělávání sociálně znevýhodněných romských žáků využíváte?
5. Jak se sociálně znevýhodněnými romskými žáky při své hodině pracujete? Můžete popsat konkrétní příklad podpory?
6. Využíváte při práci s romskými žáky informace a znalosti z oblasti romského etnika nebo romský jazyk?
7. Které způsoby, metody podpory se Vám nejvíce osvědčují? S jakým výsledkem? Můžete popsat konkrétní situaci?
8. Využívá vaše škola některý z dotačních programů zaměřených na podporu vzdělávání romských sociálně znevýhodněných žáků? S jakým výsledkem?
9. Spolupracuje vaše škola s mimoškolními institucemi významnými pro oblast podpory vzdělávání sociálně znevýhodněných romských žáků? Jaké jsou vaše zkušenosti v této oblasti?

4.VO a 5. VO

10. Které způsoby podpory vnímáte jako problematické či se Vám neosvědčily? Z jakého důvodu si myslíte, že tomu tak je?
11. Víte o nějakých existujících mechanizmech/strategiích podpory sociálně znevýhodněných romských žáků, které vaše škola nevyužívá? Pokud ano, proč nejsou ve vaší škole využívány?
12. Co si myslíte o možnosti využití asistenta nebo asistentky pedagoga – Roma nebo Romky k podpoře vzdělávání sociálně znevýhodněných romských žáků ve vaší škole?
13. V čem vidíte rezervy a možnosti zlepšení podpory vzdělávání sociálně znevýhodněných romských žáků na této základní škole?

6.VO

14. Narážíte ve svých vyučovacích hodinách na problémy v důsledku odlišností romské kultury? V jakých situacích?
15. Jak vnímáte důležitost sebevzdělávání v oblasti specifik romského etnika?
16. Jaké máte možnosti vzdělávání v této oblasti? Je nabídka možností v rámci DVPP dostatečná?
17. Jakých seminářů či školení zabývajících problematikou romského etnika a podpory vzdělávání Romů jste se v poslední době zúčastnila?
18. Co si myslíte o potřebě vzdělávání pedagogů v oblasti romského etnika, kultury a jazyka ve vaší škole?

Příloha č. 2 – Rozhovor s respondentkou Ivanou

1. Co si představujete pod pojmem sociální znevýhodnění?

„No, sociální znevýhodnění vnímám jako určité podmínky, které člověku znesnadňují život ve společnosti. Třeba nezaměstnanost, ta má vliv na mnoho oblastí života. Nebo maminky samoživitelky. Tady v našem okolí jsou romské rodiny, kde rodiče nemají třeba ani základní vzdělání, s tím pak souvisí také jejich nezaměstnanost a další existenční problémy. To má vliv na život a vzdělání jejich dětí. „

2. Jak byste popsal/a sociálně znevýhodněného žáka?

„Sociálně znevýhodněný žák je pro mě žák, který žije v nevhodných, nepodněných nebo složitých rodinných podmínkách a tyto podmínky se bohužel promítají do školního vzdělávání. Rodina nemá dostatek peněz, proto dítě nemá některé běžné školní pomůcky, nenosí svačiny nebo nejezdí na výlety. Nebo například mu rodiče doma nepomůžou s učením, protože sami to neumí. To třeba je většinou u těch našich romských dětí.“

3. S jakými projevy sociálního znevýhodnění u romských žáků se při své práci setkáváte?

„No hlavně asi nenosí ty pomůcky do školy, často nemají udělané domácí úkoly. Jinak při hodině českého jazyka mají problémy s porozuměním. Myslím tím, že neznají některá slova a ani jim nerozumí. Ale to pozorujeme už i u ostatních žáků. Často se mě při hodině nebo po ní ptají na významy některých slov. A také špatně skloňují některá slova. V psaní, ale i čtení nerozeznávají dlouhé a krátké slabiky. To slýchám opravdu často. Ale myslím, že učitelé jsou tady už zvyklí. Jsem si jistá, že to do určité míry zohledňují.“

4. Které problémy ve vzdělávání sociálně znevýhodněných romských žáků řešíte nejčastěji?

„Tak z mé pozice asistenta pedagoga řeším hlavně pomůcky. Často je zapomínají nebo vůbec nenosí. Taky nedělají domácí úkoly. Ale ne všichni. V naší třídě máme pět romských dětí. Děvčata se opravdu snaží, ale chlapci to neřeší. Ráno před hodinou někteří rychle dopisují úkoly od kamaráda, to vidám často. Už to ani neřeším. Učitelé to v podstatě taky vědí.“

2.VO a 3.VO

5. Jaké metody či možnosti podpory ke zmírnění sociálního znevýhodnění ve vzdělávání sociálně znevýhodněných romských žáků využíváte?

„Jako asistent se v první řadě snažím být tolerantní a vstřícná. Se všemi, nejen s romskými žáky, se snažím komunikovat. Často vysvětluji, když si nevědí rady. Ráda si s žáky povídám na běžné přátelské rovině. Já sama se snažím žákům nabízet pomoc.“

Můžou za mnou kdykoli přijít. Když dlouho chybí, kopíruju jim poznámky. Protože jinak by si to nedoplnili. Učitelka jim poví, aby si doplnili látku, která jim chybí, oni slíbí, ale hlavně chlapci to vypustí snad hned z hlavy. Nabízím, ale nic nevnucuju. Samozřejmě mám při sobě základní psací pomůcky a na matematiku i rýsovací. To se hodí, když žáci zapomenou. Ony jsou děti zvyklé, když zapomenou. Jdou se rychle zeptat buď kamaráda nebo jdou za asistenty. My jsme také zvyklí mít u sebe tyto základní pomůcky. Teď také některým žákům nabízím možnost se doučit látku, které nerozumí. Naštěstí u nás ve třídě si už i řeknou, že by chtěli doučit. Vědí o téhle možnosti.“

6. Jak se sociálně znevýhodněnými romskými žáky při své hodině pracujete? Můžete popsat konkrétní příklad podpory?

„Tak hlavně po domluvě s učitelem jsem poblíž žáků a snažím se ptát, zda rozuměli pokynům. Jestli vědí, co mají dělat. Vysvětluju jim nebo ukazuju, když si nevědí rady. Někdy dávám návodné otázky. To jsem zvyklá. Děti se na mě často obrací. A to je dobře.“

7. Využíváte při práci s romskými žáky informace a znalosti z oblasti romského etnika nebo romský jazyk?

„Řekla bych, že mám základní informace o romském etniku. A taky jsem si přečetla některé knihy. Řekla bych, že jsem k žákům tolerantní, protože si dokážu představit jejich možnosti a také to jaké mají zvyky. Jinak tyto informace nevyužiji. Romský jazyk nevyužívám. U nás na škole to nevnímám jako potřebné. No, když někteří žáci vypustí nějaké to slovíčko, už z tónu vydedukuju, že asi nebude moc slušné. Zvláštní ale je, že jsou to spíše neromští žáci, kteří se snaží takto na sebe upozornit. Nikdo z romských žáků nemluví romsky. Jak je to u nich doma ale přesně nevím.“

8. Které způsoby, metody podpory se Vám nejvíce osvědčují? S jakým výsledkem? Můžete popsat konkrétní situaci?

„Celkově se na naší škole osvědčuje podpora asistentem pedagoga, ačkoli je veden k některému žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami, jak se dnes říká, ale učitel je rád, když asistent pomůže i ostatním slabším žákům, kteří například nestíhají nebo potřebují individuální podporu s úkolem. Mě osobně se osvědčilo s romskými dětmi jednat stejně. Mám radost, když se žáci smějí, je veselá nálada, příjemná atmosféra. Řekneme si nějaký vtip, hezký zážitek. Děti taky vědí, že si můžou říct o doučování. Někteří to využívají. Mluvím tedy za třídu, ve které působím. Pak jsou rády, když se jim podaří písemka, když dostanou pěknou známku. A rodiče také. Zrovna na poslední rodičovské schůzce si tatínek jedné romské začky chválil, že je rád, že dcera chodí na

doučování, a že má lepší výsledky. To se často nestává. Co si myslím, že aspoň trochu funguje je vysvětlování, častější i když komplikovaná komunikace s rodinou. Romské rodiny, které tu jsou dlouho už jsou zvyklé. Komunikace tak nějak funguje, ale problémy jsou s nově přichozími romskými rodinami, tam je vzájemná komunikace špatná, komplikovaná, nebo vůbec nefunguje.“

9. Využívá vaše škola některý z dotačních programů zaměřených na podporu vzdělávání romských sociálně znevýhodněných žáků? S jakým výsledkem?

„Nevím přesně. Přímo pro romské žáky ne, ale cílené na všechny sociálně znevýhodněné ano. Děti ze sociálně slabých rodin mají možnost stravování zdarma. Některým romským dětem ale jídlo nechutná. Často ho vrací. Je to škoda. Využíváme taky dotační programy, tzv. šablony. Já například doučuji. Využíváme také dotace různých školních akcí, i mimo školu – různé exkurze a výlety. Naše škola je vedená od letoška jako škola pro sociálně znevýhodněné. Nevím přesně jak je to oficiální pojmenování. Z tohoto programu také můžeme žádat určitou finanční podporu. „

10. Spolupracuje vaše škola s mimoškolními institucemi významnými pro oblast podpory vzdělávání sociálně znevýhodněných romských žáků? Jaké jsou vaše zkušenosti v této oblasti?

„To je trochu problém. Dříve škola spolupracovala s (jméno NNOa). Vše fungovalo dobře. Komunikace s pracovníky byla dobrá. Pracovníci se o žácích informovali. Řešila se i spolupráce s rodiči, informovali nás o situaci v rodině. Děti si k nim chodily například dělat domácí úkoly, pracovníci jim pomáhali. Dokonce měli u nás na škole pronajatou místnost. Když byl covid, někteří žáci si tam chodili dělat úkoly, pomáhali jim během distanční výuky. Ale teď byla spolupráce přerušena. Já osobně ale s nimi neměla možnost jednat. Škola začala tento rok spolupracovat s novou organizací (jméno NNOb). Podle informací, které vím, tak zatím vypadá, že spolupráce bude fungovat velmi dobře. Při problému škola žádá o spolupráci, konzultuje možnou podporu a pomoc. Co se dá dělat. Mé zkušenosti jsou jen s organizací (název NNOc). Chtěla jsem jako asistentka poprosit o pomoc při distanční výuce žáka. Ačkoli mají ve svém programu pomoc podporu ve vzdělávání, paní mi říkala, že se orientují spíš na potravinovou pomoc. Nedopadlo to. Já si samozřejmě poradila sama.“

4.VO a 5. VO

11. Které způsoby podpory vnímáte jako problematické či se Vám neosvědčily? Z jakého důvodu si myslíte, že tomu tak je?

„Myslím si, že nepomáhá takový ten přístup, dát jim vše hned zadarmo. Bylo by potřeba více tlačit na tu spolupráci a snahu, jako to je s těmi obědy zadarmo. Tam je potřeba prokázat určitou spolupráci rodiny. Ono totiž, půjčené pomůcky poztrácí nebo zapomenou. Co je ale pěkné, že si chodí vzájemně půjčovat některé pomůcky. Teda hlavně psací potřeby a pomůcky na geometrii.“

12. Co si myslíte o možnosti využití asistenta nebo asistentky pedagoga – Roma nebo Romky k podpoře vzdělávání sociálně znevýhodněných romských žáků ve vaší škole?

„Tak já bych byla pro. Nemám nic proti tomu. Určitě by to prospělo, hlavně v komunikaci s rodinou. Nemám žádné předsudky. Jen je to o zkušenostech. Sehnat někoho spolehlivého. Romský asistent by měl hlavně u romských kluků snad autoritu, ale musel by to být asi spíš muž.“

13. Víte o nějakých existujících mechanismech/strategiích podpory sociálně znevýhodněných romských žáků, které vaše škola nevyužívá? Pokud ano, proč nejsou ve vaší škole využívány?

„Tak jak jsme mluvily, ten asistent pedagoga Rom. Nevím tedy, jestli v našem okolí toho někde využívají. Co vím, tak ne. Ty zkušenosti by byly zajímavé, jak to funguje. Myslím, že ve školách, kde mají opravdu většinu romských dětí, tam se to určitě vyplatí. Jak říkám, hlavně co se komunikace s rodinou týče. Jinak jsme měli mít od září ve škole novou asistentku se sociálním vzděláním. Uvažovalo se o funkci sociálního pedagoga. Ale to bohužel nakonec nevyšlo. To by taky hodně pomohlo. Zatím se nám nepodařilo nikoho sehnat. Úplně do toho nevidím.“

14. V čem vidíte rezervy a možnosti zlepšení podpory vzdělávání sociálně znevýhodněných romských žáků na této základní škole?

„No abych pravdu řekla, já si myslím, že naše škola dělá pro děti toho dost. Myslím, že se dost těm podmínkám a potřebám žáků přizpůsobila. Co se týče přístupu i materiální podpory. Romští žáci nejsou nijak vyčlenění. Snažíme se mít ke každému stejný přístup. Mohou se účastnit všech školních akcí. Pracovat by se myslím dalo na té spolupráci s rodinou. Když ono je těžké ty rodiče do školy vůbec dostat. Ty organizace by hodně pomohly.“

6.VO

15. Narážíte ve svých vyučovacích hodinách na problémy v důsledku odlišností romské kultury? V jakých situacích?

„Jako asistent pedagoga ani ne. Nevím, jak to vidí učitelé. Nejvíce asi v tělocviku u děvčat. Zdají se víc stydlivé, nechtějí se před ostatními převlékat. Taky některá děvčata nechtěla jezdit kvůli tomu na plavání. A pak v hodině občanské nauky si povídali o dušičkách, památce zesnulých. Šli jsme se tedy podívat na hřbitov. Dvě dívky odmítly vejít do toho prostoru. Čekaly tedy venku na ostatní. Nějak to souvisí asi s jejich zvyky a duchovnem. „

16. Jak vnímáte důležitost sebevzdělávání v oblasti specifík romského etnika?

„Pokud pracujete s romskými žáky, je potřeba mít alespoň základní znalosti o tom, jaké mají zvyky, jak to chodí v rodině a tak. Mně toto téma zajímá. Četla jsem pár knih.“

17. Jaké máte možnosti vzdělávání v této oblasti? Je nabídka možností v rámci DVPP dostatečná?

„V poslední době občas sleduji nabídky různých seminářů a webinářů. Ale, abych řekla pravdu, tuhle oblast vzdělávání jsem nenašla. Takže myslím, že asi není dostatečná. Je pravda, že by bylo dobré, kdyby ty semináře probíhaly v našem kraji. Ale to jsem opravdu nenašla. A nabídky, které chodí k nám na školu jsou pro tuto oblast minimální.“

18. Jakých seminářů či školení zabývajících problematikou romského etnika a podpory vzdělávání Romů jste se v poslední době zúčastnila?

„V poslední době jsem se neúčastnila žádného školení, co se týče Romů. Máme ve škole vypracovaný jakýsi plán vzdělávání nás pedagogických pracovníků. Například já jako asistent si hledám a vybírám školení podle potřeb žáka, u kterého jsem přiřazena jako podpora. Ale vedení také nechává na nás, co si vybereme. Můžeme se domluvit. Pokud bych ale našla nějaký z oblasti Romů, tak bych byla ráda.“

19. Co si myslíte o potřebě vzdělávání pedagogů v oblasti romského etnika, kultury a jazyka ve vaší škole?

„U nás na škole se v této oblasti většina pracovníků orientuje. Kromě asi toho jazyka. Většina pochází z místa nebo blízkého okolí. Mají povědomí, také zkušenosti a znají i ty romské rodiny. Na hlubší znalosti ale bohužel nezbývá moc času. Těch oblastí, ve kterých by se měli učitelé vzdělávat je příliš. Možná nějaký seminář konaný přímo ve škole, to by bylo dobré, ale nevím, jak to vnímají ostatní kolegové. K tomu jsem trochu skeptická. Na romský jazyk, si myslím, není potřeba se orientovat. Snad některá slova, která žáci občas utrousí. Většinou se ale jedná o vulgární slova. Romští žáci u nás na škole mluví česky, takže romský jazyk vidím jako okrajové téma.“